

ชื่อเรื่อง: การพัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือประเมินความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนเกษตรกร: กรณีศึกษา
อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

คณะผู้ศึกษา/วิจัย: อ.ดร. พิไลวรรณ ประพฤติ รศ.ดร. อยู่ยง นิสสกา และนายสมพร ประพฤติ

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ: คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โทรศัพท์: 074-286121

ปีที่ทำการวิจัย: (ปีที่ได้รับทุน – ปีที่แล้วเสร็จ) 2557-2558

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือในการประเมินระดับความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร และ 2) เปรียบเทียบระดับความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามระบบการผลิต ในพื้นที่อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมนาข้าว สวนยางพารา สวนผลไม้และปาล์มน้ำมัน เป็นหลัก ผลการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือในการประเมินระดับความมั่นคงทางอาหาร พบว่า องค์ประกอบตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการมีอาหาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การมีระบบผลิตอาหารของครัวเรือนที่เพียงพอ การมีอาหารและความรู้ในการเข้าถึงแหล่งอาหารสำรองอย่างเพียงพอ และการมีปัจจัยการผลิตที่อุดมสมบูรณ์และเพียงพอ 2) ตัวชี้วัดด้านการเข้าถึงอาหาร ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการเข้าถึงอาหารของครัวเรือน และปัจจัยสนับสนุนการเข้าถึงอาหารของครัวเรือน และ 3) ตัวชี้วัดด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ สุขลักษณะในครัวเรือน การป้องกันและการรักษาความสะอาด ปัจจัยในการได้รับคุณค่าทางอาหารที่ดี และความเสี่ยงจากสารเคมีปนเปื้อนในอาหาร ซึ่งสามารถนำตัวชี้วัดทั้ง 9 องค์ประกอบเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในงานที่เกี่ยวข้องหรือนำไปใช้ในการประเมินระดับความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ และให้ครัวเรือนเกษตรกรได้รับรู้สถานะความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนตนเอง เพื่อจะได้ทำการปรับแนวทางเสริมในการประกอบอาชีพให้มีความมั่นคงทางอาหารทางด้านที่มีอยู่น้อย หรือปานกลาง ให้มีความมั่นคงทางอาหารสูงขึ้น ผลการวิจัยระดับความมั่นคงทางอาหาร พบว่า เกษตรกรอาชีพทำนามีความมั่นคงทางอาหารด้านการมีอาหารสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพเกษตรกรอื่น ส่วนเกษตรกรที่ทำสวนยางพารามีความมั่นคงทางด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารสูงที่สุด และเกษตรกรอาชีพทำสวนปาล์มและไม้ผลมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการเข้าถึงอาหารสูงเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพเกษตรกรอื่น นอกจากนี้ การทดสอบความแตกต่างทางสถิติระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรแต่ละกลุ่มอาชีพด้วยการวิเคราะห์ One-Way ANOVA จำแนกตามกิจกรรมการเกษตรหลักเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD พบว่า เกษตรกรอาชีพทำนามีความมั่นคงทางอาหารด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารสูงที่สุด และด้านการเข้าถึงอาหาร แตกต่าง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ ระดับความมั่นคงทางอาหารในภาพรวมของพื้นที่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความมั่นคงทางอาหารด้านมีอาหารและด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารอยู่ในระดับมาก ส่วนความมั่นคงทางอาหารด้านการเข้าถึงอาหารอยู่ในระดับน้อย เมื่อเปรียบเทียบระดับความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การพัฒนาตัวชี้วัด ความมั่นคงทางอาหาร ครัวเรือนเกษตรกร อำเภอรัตถุมิ

Title: Development of indicators and tools for an assessment of farming household food security: a case study in Rattaphum district, Songkhla province

Researchers: Dr. Pilaiwan Prapruit, Associate Professor Dr.Ayut Nissapa, and Somporn Prapruit

Institute: Faculty of Natural Resources, Prince of Songkla University

Address: Hat Yai, Songkhla 90112 Thailand Tel. 074-286121

Year: 2014-2015

Abstract

This research aims at 1) developing indicators and tools for an assessment of farming household food security and 2) comparing farming household food security levels based on different production systems in Rattaphum district, Songkhla province. Most of the farming households in this district practice rice, rubber, and oil palm mixed with fruit production systems. The result revealed that farming household food security indicators and tools for its assessment composed of nine components in three main aspects. The first aspect was food availability comprising of three components, namely 1) sufficient household food production systems, 2) sufficient food reserves and know-how to have access to these food reserves and 3) sufficient and abundant of factors of agricultural production. The second aspect was food access comprising of two components, namely 1) capability to have access to food of households and 2) supporting factors for household to have food access. The third aspect was food utilization comprising of four components , namely 1) household

sanitation levels, 2) precaution and maintenance of cleanliness, 3) food nutrition factors and 4) risk of chemical contaminated food. These nine components may be applied to related works on food security issues or for an assessment of farming household food security in areas with similar contexts. The results may be used to encourage these farming households to know their food security status in order to find supplementary activities in their existing occupational activities. These are expected to improve household food security levels from low or moderate to higher levels. The results on food security levels of different production systems revealed that rice, oil palm mixed with fruit, and rubber farming households had the highest levels of food availability, food access and food utilization aspects, respectively. In addition, the pair comparison between the different production systems showed that rice and rubber farming households were statistically different with respect to food availability and food access at 0.05 and 0.01 significant levels, respectively. An overall food security of the district were assessed to be at a moderate level with a contribution from high food availability and food utilization, and low food access. An overall household food security levels were statistically insignificant when compared among the different production systems.

Key words: food security, development of indicators and tools, farming households,
Rattaphum district